

InfoCuria
Judikatura

čeština (cs) ▼

[Úvod](#) > [Vyhledávací formulář](#) > [Seznam výsledků vyhledávání](#) > **Dokumenty**

Jazyk dokumentu : ECLI:EU:C:2003:146

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA

11. března 2003?⁽¹⁾

„Neuplatnění práva Společenství na povinnou vojenskou službu – Rovné zacházení pro muže a ženy –
Článek 2 směrnice 76/207/EHS – Omezení povinné vojenské služby v Německu pouze na muže –
Nepoužitelnost směrnice“

Ve věci C-186/01,

jejímž předmětem je žádost zasláná Soudnímu dvoru na základě článku 234 ES, Verwaltungsgericht Stuttgart (Německo) směřující k získání, ve sporu probíhající před tímto soudem mezi

Alexander Dory

a

Spolková republika Německo,

rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu článku 2 směrnice Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky (Úř. věst. L 39, s. 40; Zvl. vyd. 05/01, s. 187), a obecněji o souladu omezení povinné vojenské služby v Německu pouze na muže s právem Společenství,

SOUDNÍ DVŮR

ve složení G. C. Rodríguez Iglesias, předseda, J. P. Puissechet (zpravodaj), M. Wathelet, R. Schintgen a C. W. A. Timmermans, předsedové senátů, C. Gulmann, D. A. O. Edward, P. Jann a V. Skouris, F. Macken a N. Colneric, S. von Bahr a J. N. Cunha Rodrigues, soudci,

generální advokátka: C. Stix Hackl,

vedoucí soudní kanceláře: H. A. Rühl, vrchní rada,

s ohledem na předložená písemná vyjádření:

za Spolkovou republiku Německo a německou vládu, M. W. D. Plessingem a B. Muttelsee Schön, jako zmocněnci,

za francouzskou vládu R. Abrahamem, C. Bergeot Nunes a C. Chevallierem, jako zmocněnci,

za finskou vládu T. Pynnä, jako zmocněnkyni,

za Komisi Evropských společenství J. Sackem a N. Yerrell, jako zmocněnci,

s přihlédnutím ke zprávě k jednání,

po vyslechnutí ústních vyjádření M. Dory, zastoupeného W. Dorym a C. Lenzem, Rechtsanwälte, německé vlády, zastoupené W. D. Plessingem, ve spolupráci s C. Tomuschatem, Sachverständiger, finské vlády, zastoupené T. Pynnä a Komise, zastoupené J. Sackem, na jednání konaném dne 16. dubna 2002,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 28. listopadu 2002,

vydává tento

Rozsudek

Usnesením ze dne 4. dubna 2001, které došlo Soudnímu dvoru dne 30. dubna 2001, Verwaltungsgericht Stuttgart položil na základě článku 234 ES předběžnou otázku týkající se výkladu článku 2 směrnice Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky (Úř. věst. L 39, s. 40; Zvl. vyd. 05/01, s. 187), a obecněji slučitelnosti omezení povinné vojenské služby v Německu pouze na muže s právem Společenství.

Tato otázka vyvstala v rámci sporu mezi A. Dorym a Bundesrepublik Deutschland ohledně rozhodnutí Kreiswehrrersatzamt Schwäbisch Gmünd (dále jen „KSG“), kterým mu bylo zamítnuto osvobození od povolání k vojenské službě a od povinné vojenské služby.

Právní rámec

Právo Společenství

Podle článku 2 ES:

„Posláním Společenství je vytvořením společného trhu a hospodářské a měnové unie a prováděním společných politik nebo činností uvedených v člancích 3 a 4 podporovat harmonický, vyvážený a udržitelný rozvoj hospodářských činností, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, rovné zacházení pro muže a ženy, trvalý a neinflační růst, vysoký stupeň konkurenceschopnosti a konvergence hospodářské výkonnosti, vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality životního

prostředí, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářskou a sociální soudržnost a solidaritu mezi členskými státy.“

Článek 3 odst. 2 ES stanoví, že při všech činnostech uvedených v odstavci 1 tohoto článku, které vedou k cílům uvedeným v článku 2 ES, „usiluje Společenství o odstranění nerovností a podporuje rovné zacházení pro muže a ženy.“

Podle článku 13 ES:

„Aniž jsou dotčena ostatní ustanovení této smlouvy a v rámci pravomocí svěřených Společenství touto smlouvou, může Rada na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem jednomyslně přijmout vhodná opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo světového názoru, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace.“

Podle čl. 141 odst. 1 ES:

„Každý členský stát zajistí uplatnění zásady stejné odměny mužů a žen za stejnou nebo rovnocennou práci.“

Článek 141 odst. 3 ES stanoví:

„Rada postupem podle článku 251 po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem přijímá opatření k uplatnění zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v otázkách práce a zaměstnanosti včetně zásady stejné odměny za stejnou nebo rovnocennou práci.“

Směrnice 76/207 v čl. 1 odst.1 stanoví:

„Účelem této směrnice je zavést v členských zemích zásadu rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání včetně postupu v zaměstnání a k odbornému vzdělávání a pokud jde o pracovní podmínky, a za podmínek uvedených v odstavci 2, o sociální zabezpečení. [...]“

Článek 2 odst.1 až 3 téže směrnice zní následovně:

„1. Zásadou rovného zacházení ve smyslu následujících ustanovení se rozumí vyloučení jakékoli diskriminace na základě pohlaví buď přímo, nebo nepřímo s ohledem zejména na manželský nebo rodinný stav.

2. Touto směrnicí není dotčeno právo členských států vyloučit z oblasti její působnosti ty pracovní činnosti, a popřípadě i vzdělávání k nim vedoucí, u nichž z důvodů jejich povahy nebo podmínek jejich výkonu představuje pohlaví pracovníka určující prvek.3. Touto směrnicí nejsou dotčena ustanovení týkající se ochrany žen, zejména pokud jde o těhotenství a mateřství.“

Podle čl. 3 odst. 1 směrnice 76/207:

„Uplatňování zásady rovného zacházení znamená vyloučení jakékoli diskriminace na základě pohlaví v podmínkách přístupu, včetně kritérií výběru, ke všem zaměstnáním nebo pracovním místům, nezávisle na oboru nebo odvětví činnosti, a ke všem stupňům hierarchie pracovních funkcí.“

Vnitrostátní právní úprava

Podle § 12a Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (základní zákon Německé spolkové republiky ve znění zveřejněném v BGBl 2000 I S., s. 1755, dále jen „Grundgesetz“):

„1. Muži mohou být povinni po dosažení věku osmnácti let sloužit v ozbrojených silách, ve federální pohraniční policii nebo ve sborech civilní ochrany.

[...]

4. Není-li možné během obranného stavu pokrýt potřeby v civilních službách, civilních sanitárních zařízeních a ve vojenských nemocnicích na bázi dobrovolnosti, ženy ve věku od osmnácti do padesáti pěti let mohou být přiděleny k těmto službám, zákonem nebo na základě zákona. V žádném případě nemohou být nuceny k výkonu vojenské služby.“

Wehrpflichtgesetz (federální zákon o vojenské službě), ve znění ze dne 15. prosince 1995, použitelný od 1. ledna 1996 (BGBl. 1995 I, s. 1756, dále jen „zákon o vojenské službě“), stanoví v § 1 odst. 1, nazvaném „Zákon o povinné vojenské službě: Obecná povinnost vykonat vojenskou službu“:

Povinnost vykonat povinnou vojenskou službu se vztahuje na všechny muže, kteří dosáhli věku osmnácti let a kteří jsou Němci ve smyslu základního zákona [...]“

Podle § 3 odst. 1 zákona o vojenské službě, „[p]ovinnost vykonat vojenskou službu je splněna výkonem povinné služby nebo v případech upravených v článku 1 Kriegsdienstverweigerungsgesetz ze dne 28. února 1983 (BGBl. I, s. 203) výkonem civilní služby [...]“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

Alexander Dory se narodil dne 15. června 1982. Poté, co obdržel v září 1999 dotazník předcházející zdravotní prohlídce určené ke stanovení své způsobilosti k vojenské službě, požádal KSG o osvobození od povolání k vojenské službě a od povinné vojenské služby. Na podporu této žádosti uplatnil, že zákon o vojenské službě je v rozporu s právem Společenství s odvoláním se na rozsudek ze dne 11. ledna 2000, Kreil (C-285/98, Recueil, s. I-69), ve kterém Soudní dvůr rozhodl, že ženy nemohou být vyloučeny z přístupu k žádnému zaměstnání v německé armádě.

Rozhodnutím ze dne 3. února 2000 KSG zamítl tuto žádost s uvedením, že výše uvedený rozsudek Kreil se týkal pouze dobrovolného přístupu žen k povoláním v ozbrojených silách, a nikoli otázky povinné vojenské služby a že povinnost vykonat tuto službu nadále vychází z výlučné pravomoci členských států.

Opravný prostředek A. Doryho proti tomuto rozhodnutí byl zamítnut Wehrbereichsverwaltung. Dotčený se tak obrátil na Verwaltungsgericht Stuttgart, před kterým tvrdil, že okolnost, že ženy mají právo na přístup k vojenským zaměstnáním v souladu s výše uvedeným rozsudkem Kreil, ale že jsou vyňaty z povinnosti vykonat vojenskou službu, zatímco tato povinnost je uložena mužům, je v rozporu se zásadou rovného zacházení a představuje protiprávní diskriminaci na újmu mužům.

Žalovaná v původní věci tvrdila, že žádné ustanovení Smlouvy o ES neumožňuje považovat povinnou vojenskou službu za činnost, na níž se vztahuje právo Společenství. Organizace vojenské služby je v pravomoci každého členského státu. Ani čl. 3 odst. 2 ES a článek 13 ES, které nezakládají samy o sobě tuto pravomoc Společenství, ale jednoduše vymezují způsoby výkonu pravomocí svěřených jinými ustanoveními, ani článek 141 ES a směrnice 76/207, které upravují pouze odborné činnosti, nelze použít ve věci v původním řízení.

Verwaltungsgericht Stuttgart vyjádřil pochybnosti o posledně zmíněných argumentech. Jednak zdůraznil s odkazem na rozsudek ze dne 7. prosince 2000, Schnorbus (C-79/99, Recueil, s. I-10997), že výkon vojenské služby zpozdil přístup mužů k zaměstnání a k odbornému vzdělávání, a následkem toho mohl představovat diskriminaci na základě pohlaví ve smyslu čl. 2 odst. 1 směrnice 76/207. Kromě toho shledal, že rozdíl v zacházení by přesto mohl být odůvodněn jako zvláštní přednostní zacházení pro ženy částečně nahrazující období přerušování práce z důvodu mateřství a výchovy dětí.

Za těchto okolností Verwaltungsgericht Stuttgart považoval za nezbytné, aby Soudní dvůr upřesnil dosah práva Společenství v této oblasti. Rozhodl se tak přerušit řízení a položil Soudnímu dvoru tuto předběžnou otázku:

„Je, zejména vzhledem k výkladu článku 2 směrnice 76/207 EHS [...], skutečnost, že v Německu je vojenská služba povinná pouze pro muže, v rozporu s právem Společenství?“

Dne 26. září 2001 obdržel A. Dory povolávací rozkaz, který mu přikazoval nastoupit vojenskou službu v období mezi 1. a 5. listopadem 2001.

Dopisy ze dne 28. září A. Dory podal žalobu k předkládajícímu soudu a návrh na předběžná opatření k Soudnímu dvoru za účelem získání odkladu výkonu tohoto povolávacího rozkazu. Usnesením ze dne 19. října 2001 předkládající soud návrhu vyhověl. Usnesením ze dne 24. října 2001, Dory (C-186/01 R, Recueil, s. I-7823), Soudní dvůr prohlásil návrh na předběžná opatření za nepřijatelný.

K předběžné otázce

Vyjádření předložená Soudnímu dvoru

Alexander Dory uplatňuje, že povinná vojenská služba má za následek zákaz výkonu povolání během doby svého výkonu a zpoždění přístupu k profesnímu životu. Tato služba tedy spadá do oblasti působnosti směrnice 76/207 a představuje diskriminaci, kterou tato směrnice zakazuje. Tato služba je v každém případě v rozporu s obecnou zásadou rovného zacházení pro muže a ženy upravenou v čl. 3 odst. 2 ES.

Německá vláda jednak zdůrazňuje, že povinná vojenská služba má v Německé spolkové republice velký význam. Zmíněná služba, určená k zajištění úzkého kontaktu mezi ozbrojenými silami a obyvatelstvem, a tudíž k zaručení demokratické transparentnosti vojenského aparátu, přináší vnitřní integraci zejména mezi mladou a starší generací a novými spolkovými zeměmi. Lidský zdroj nezbytný pro obranu území v době konfliktu není dostačující bez záloh z okruhu povolání osob.

Kromě toho německá vláda tvrdí, že vojenská služba spadá do oblasti organizace ozbrojených sil, což je základní oblast veřejné moci, která zůstává v pravomoci členských států. Německá vláda bere v úvahu, že tato analýza byla přijata Soudním dvorem v jeho rozsudku ze dne 26. října 1999, Sirdar (C-273/97, Recueil, s. I-7403, bod 15) a ve výše uvedeném rozsudku Kreil (bod 15).

V každém případě uplatňuje, že omezení povinné vojenské služby pouze na muže, i za předpokladu, že tato služba může spadat do oblasti působnosti Smlouvy a směrnice 76/207, není v rozporu s právem Společenství. Nejprve čl. 3 odst. 2 ES, podle kterého má Společenství za cíl podporovat rovné zacházení pro muže a ženy, se použije pouze na zvláštní opatření přijatá Společenstvím za tímto účelem na jiném právním základě. Dále článek 13 ES nemá přímý účinek a opravňuje Radu přijmout opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví pouze v rámci pravomocí jí svěřených touto smlouvou. Konečně článek 141 ES a směrnice 76/207 upravuje pouze pracovní vztahy plynoucí z dohody mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, tak že nejsou použitelné na obecnou služební povinnost, kterou představuje vojenská služba pro povolání.

Francouzská vláda má za to, že výkon povinné vojenské služby nemůže být přirovnáván k výkonu zaměstnání, a nespadá tak ani pod ustanovení Smlouvy v oblasti sociální politiky ani směrnice 76/207. Organizace takovéto služby představuje opatření týkající se národní obrany spadající do výlučné pravomoci členských států.

Finská vláda uplatňuje, že základní volby obranné politiky spadají do pravomoci členských států, jak rozhodl Soudní dvůr ve výše uvedeném rozsudku Kreil, a že ve sporu v původním řízení se nepoužije právo Společenství. Tvrdí, že v každém případě se povinnost vykonat vojenskou službu netýká podmínek přístupu k vojenským povoláním a nespadá do oblasti působnosti směrnice 76/207. Kromě toho skutečnost spočívající v omezení této povinnosti pouze na muže neohrožuje kariéru žen v ozbrojených silách, neboť vždy mají možnost dobrovolně vykonat vojenskou službu, a tím se nacházejí ve stejné situaci jako povolání k vojenské službě mužského pohlaví.

Komise má za to, že povinná vojenská služba je služební povinností vyplývající z veřejného práva, jednostranné povahy, která nezakládá pracovní poměr povolání vůči zaměstnavateli. Tato služba tudíž není součástí pracovního trhu, a tím se nachází mimo oblast působnosti práva Společenství. Neomezuje dosah tohoto práva nad to, co je vlastní jeho povaze. Není tedy nutné zkoumat, zda omezení povinnosti vykonat tuto službu pouze na muže může být odůvodněno na základě směrnice 76/207. Spor v původním řízení se velmi odlišuje od věcí, o kterých Soudní dvůr již rozhodl. Komise uplatňuje, že členské státy se v důsledku toho mohou v tomto kontextu opřít o ustanovení čl. 6 odst. 3

EU a článku 5 ES, aby jejich svrchovanost v oblasti obrany byla dodržována ve formě plynoucí z jejich národních tradic.

Odpověď Soudního dvora

Aby bylo možné určit, zda omezení povinné vojenské služby pouze na muže je, či není v souladu se zásadou rovného zacházení pro muže a ženy takovou, jaká je stanovena právem Společenství, je třeba předem definovat podmínky, za jakých se toto právo použije na činnosti související s organizací ozbrojených sil.

Použití práva Společenství není zcela vyloučeno, pokud jde o opatření přijatá členskými státy v této oblasti, pouze z toho důvodu, že zasahují do zájmu veřejné bezpečnosti či národní obrany.

Jak již totiž Soudní dvůr konstatoval, Smlouva upravuje odchylky použitelné v případech, kdy může být dotčena veřejná bezpečnost, pouze ve svých člancích 30 ES, 39 ES, 46 ES, 58 ES, 64 ES, 296 ES a 297 ES, které se týkají výjimečných, řádně vymezených případů. Z toho nelze vyvodit, že existuje obecná výhrada vlastní Smlouvě, která by vylučovala veškerá opatření přijatá z důvodu veřejné bezpečnosti z oblasti působnosti práva Společenství. Uznat existenci takovéto výhrady, mimo zvláštní podmínky ustanovení Smlouvy by mohlo způsobit zásah do donucující povahy a jednotného používání práva Společenství (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 15. května 1986, Johnston, 222/84, Recueil, s. 1651, bod 26; výše uvedený rozsudek Sirdar, bod 16, a výše uvedený rozsudek Kreil, bod 16).

Pojem „veřejná bezpečnost“ ve smyslu článků Smlouvy uvedených v předchozím bodě zahrnuje jak vnitřní bezpečnost členského státu, jak je tomu ve věci, která je předmětem původního řízení ve výše uvedeném rozsudku Johnston, tak bezpečnost vnější, jak je tomu ve věci, která je předmětem původního řízení ve výše uvedeném rozsudku Sirdar (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 4. října 1991, Richardt a „Les Accessoires Scientifiques“, C-367/89, Recueil, s. I-4621, bod 22; ze dne 17. října 1995, Leifer a další, C-83/94, Recueil, s. I-3231, bod 26; výše uvedený rozsudek Sirdar, bod 17, a výše uvedený rozsudek Kreil, bod 17).

Krom toho některé z odchylek upravených Smlouvou týkajících se pouze pravidel Smlouvy o volném pohybu osob, zboží, kapitálu a služeb, a nikoli ustanovení Smlouvy v oblasti sociální politiky, pod která spadá zásada rovného zacházení pro muže a ženy. V souladu s ustálenou judikaturou má tato zásada obecnou platnost a směrnice 76/207 se použije na pracovní vztahy ve veřejném sektoru (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 21. května 1985, Komise v. Německo, 248/83, Recueil, s. 1459, bod 19; ze dne 2. října 1997, Gerster, C-1/95, Recueil, s. I-5253, bod 18; výše uvedený rozsudek Sirdar, bod 18, a výše uvedený rozsudek Kreil, bod 18).

Soudní dvůr tedy rozhodl, že směrnice 76/207 je použitelná na přístup k zaměstnání v ozbrojených silách a že mu přísluší přezkoumat, zda opatření přijatá vnitrostátními orgány při výkonu posuzovací pravomoci, která jim je přiznána, skutečně sledují cíl, kterým je zajištění veřejné bezpečnosti, a zda tato opatření byla vhodná a nezbytná k dosažení tohoto cíle (viz výše uvedené rozsudky Sirdar, bod 28, a Kreil, bod 25).

Rozhodnutí členských států týkající se organizace jejich ozbrojených sil nejsou samozřejmě plně vyloučena z použití práva Společenství, zvláště jedná-li se o dodržování zásady rovného zacházení pro muže a ženy v pracovních vztazích, zejména v oblasti přístupu k vojenským povoláním. Přesto z toho nevyplývá, že právo Společenství upravuje volbu vojenské organizace členských států, jejímž předmětem je obrana jejich území nebo jejich základních zájmů.

Přísluší totiž členským státům, které mají přijmout opatření k zajištění vnitřní a vnější bezpečnosti, přijmout rozhodnutí týkající se organizace svých ozbrojených sil, jak Soudní dvůr připomněl ve výše uvedených rozsudcích Sirdar (bod 15) a Kreil (bod 15).

Německá vláda uplatňovala, že povinná vojenská služba má v Německu velký význam jak z hlediska politického, tak z hlediska organizace ozbrojených sil. Ve svých písemných vyjádřeních a při jednání uvedla, že zavedení takové služby umožnilo přispět k demokratické transparentnosti vojenského aparátu, národní soudržnosti, vztahům mezi ozbrojenými silami a obyvatelstvem a mobilizaci nezbytného lidského zdroje pro armádu v případě konfliktu.

Takováto volba zakotvená v Grundgesetz spočívá v uložení povinnosti sloužit zájmům bezpečnosti území, ačkoli v mnoha případech na úkor přístupu mladých lidí na trh práce. Má tedy přednost před politickými cíli směřujícími k zapojení mladých lidí do pracovního života.

Rozhodnutí Německé spolkové republiky zajistit svou obranu částečně prostřednictvím povinné vojenské služby je výrazem takovéto volby vojenské organizace, na kterou se v důsledku toho nepoužije právo Společenství.

Je pravda, že omezení povinné vojenské služby pouze na muže obvykle způsobuje, že pracovní kariéry dotčených osob se zpozdí, i když vojenská služba umožňuje některým povoláním k vojenské službě získat doplňkové vzdělání nebo později možnost vojenské kariéry.

Zpoždění povolání k vojenské službě v pracovní kariéře je nicméně nevyhnutelným důsledkem volby členského státu v oblasti vojenské organizace a neznamená, že tato volba spadá do oblasti práva Společenství. Existence nepříznivých důsledků na přístup k zaměstnání totiž nemůže mít za účinek, aniž by došlo k zásahu do pravomocí členských států, donutit dotčené členské státy, aby buď rozšířily povinnost vojenské služby na ženy, a tím na ně uvalily stejné nevýhody vzhledem k přístupu k zaměstnání, nebo zrušily povinné vojenské služby.

Vzhledem k výše uvedeným úvahám je důvodné odpovědět na otázku předkládajícího soudu tak, že právo Společenství nebrání tomu, aby byla povinná vojenská služba omezena pouze na muže.

K nákladům řízení

Výdaje vzniklé německé, francouzské a finské vládě, jakož i Komisi, které předložily Soudnímu dvoru vyjádření, se nenahrazují. Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení vzhledem ke sporu probíhajícímu před vnitrostátním soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud.

Z těchto důvodů

SODNÍ DVŮR

o otázkách, které mu položil Verwaltungsgericht Stuttgart usnesením ze dne 4. dubna 2001, rozhodl takto:

Právo Společenství nebrání tomu, aby byla povinná vojenská služba omezena pouze na muže.

Rodríguez Iglesias Puissochet Wathelet

Schintgen Timmermans Gulmann

Edward Jann Skouris

Macken Colneric von Bahr

Cunha Rodrigues

Takto vyhlášeno na veřejném zasedání v Lucemburku dne 11. května 2003.

Vedoucí soudní kanceláře   Předseda

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias

1? Jednací jazyk: němčina